

Jan Wolter Bijleveld & Ingeborg Deana

LOS WERKEN

Moet ik beginnen met een inspirerende metafoor?

Inleiding

Het platform Lsltn (staat voor ‘loslaten’) begon eind 2006 als ‘een tegengeluid in de wereld van meer-meer-meer en druk-druk-druk’, met een website waarvandaan je e-cards kunt sturen: kaartjes met eenvoudige regels die je aan het denken zetten. Laten we het los, leuk en luchtig houden, relativierend, dicht bij het gewone leven hier en nu – dat was de gedachte: Lsltn geeft inspiratie voor kleine momenten van reflectie en positieve gedachten. Het begon in eerste instantie als een geintje en is op een leuke manier uit de hand gelopen. Kijk maar eens op een moment dat het jou uitkomt op www.lsltn.nl. Alles op z’n tijd.

Loslaten, dat was de titel van ons vorige boek. De ondertitel: *Doe minder, leef meer*. Bij het schrijven ervan hadden we al het idee om apart aandacht te besteden aan werk-, organisatie- en loopbaanperikelen. Ook de titel hadden we al: *Loswerken*. Een boek over leven versus geleefd worden op je werk, dat was ongeveer het idee, zeker in deze uitdagende economische tijden.

‘Loswerken’, een beetje een raar woord, maar het klonk ons prettig vertrouwd in de oren. Loswerken van al het gedoe, de verwachtingen en de verplichtingen. Wat we toen nog niet wisten – dat ontdekten we pas later – is dat loswerken een term is in de paardenwereld. ‘Loswerken is het paard in een afgesloten ruimte van ongeveer vijftien bij vijftien meter in vrijheid laten lopen. Het paard heeft daarbij zelfs

geen halster om, het is vrij om te doen en te reageren zoals het wil.' Bij loswerken moet je goed kijken naar wat het paard doet, hoe het beweegt en daarop inspelen. Door middel van lichaamstaal geef je leiding aan het paard. 'Je doet eigenlijk niets anders dan wat de paarden in de vrije natuur ook doen. Een paard kent dit al, jij waarschijnlijk nog niet. Als je paard niet doet wat je wilt, maak jij een fout en niet je paard, dat moet je altijd in gedachten houden,' aldus de website www.paardenbegrijpen.nl.

Het paard kun je zien als je ideeën, ambities en wensen – je dromen desnoods. Loswerken is jezelf zien zoals je bent, in alle eerlijkheid, en jezelf de ruimte geven. In dat opzicht is er een mooie gelijkenis tussen de betekenis van loswerken in de paardenwereld en die wij voor ogen hebben. En zo is er toch één metafoor in dit boek geslopen.

Moet ik nog wel meedoen?

In organisaties, het woord zegt het al, wordt veel georganiseerd. Je zou zeggen dat alles dan soepel en efficiënt verloopt. Maar dat valt nogal tegen. Op de een of andere manier wordt het voor mensen steeds lastiger om te werken.

Wie voldoening wil halen uit zijn werk, iets wil betekenen, dingen goed wil doen en op een prettige manier met anderen wil omgaan, kan aardig in de knoop raken. Door overlegschijven, papierwinkels, regels, processen, procedures en productieafspraken. Door de hoeveelheid verantwoording die je moet afleggen of de gekte die onder het mom van ‘verzakelijking’ wordt ingevoerd. De hang naar schaalvergroting beperkt juist je bewegingsvrijheid. Hiërarchie en politiek: het knelt aan alle kanten.

Steeds meer mensen worden depressief van het werk of van de stress. Alles moet snel, en in afgepaste tijdseenheden. Kwaliteit? Tempo maken is belangrijker. Een planning lijkt eerder een doel op zich dan een middel om iets gecoördineerd voor elkaar te krijgen. Je staat op allerlei manieren onder druk, al snel verzinkend in een moeras van verplichtingen en verwachtingen. Verwachtingen van anderen en verwachtingen van jezelf. Je móét presteren, je móét groeien, je móét je ontwikkelen. Maar het ontbreekt vaak aan steun en ruimte om er iets goeds en zinvol van te maken. Sterker nog, je wordt eerder tegengewerkt. ‘Het gaat nergens meer over,’ verzucht menigeen. Op wonderlijke wijze verdwijnt er zo een hoop talent, energie en moti-

vatie als mensen in een ‘organisatie’ stappen. Maar genoeg daarover. Wie zijn wij om de bureaucratie eens fijntjes te gaan fileren, de overmanaging aan de kaak te stellen of de indruk te wekken dat we de oplossingen in onze zak hebben? Daar zijn al genoeg boeken en blogs over geschreven.

Dit boek gaat ergens anders over, namelijk over jou. Zie het maar als een uitnodiging en een aanmoediging. Allereerst is het een uitnodiging om naar jezelf te kijken. Wat moet er allemaal op je werk? En als je daar goed over nadenkt: moet dat echt? En van wie moet dat dan? Misschien heb je wel meer vrijheid dan je nu ziet. Misschien heb je wel meer vrijheid dan je nu neemt en jezelf toestaat. Nee, je kunt niet eigenhandig een hele organisatie veranderen of alles naar je hand zetten. Maar wat dan wel? Om te beginnen kun je je eigen ideeën veranderen. Onafhankelijk van ‘Ja, het hoort zo’ of: ‘Iedereen doet het zo want zo gaat dat nou eenmaal hier’. Wees meer trouw aan jezelf, zodat het op het werk meer begint te lijken op ‘leven’ dan op ‘geleefd worden’. Tijdens het lezen van *Loswerken* kun je gaandeweg gaan herkennen hoe je in een keurslijf zit en welke eigen keuzes je ook kunt maken. Daarnaast ga je dit boek hopelijk zien als een aanmoediging om die keuzes ook te maken. Niet van de ene op de andere dag – die illusie gaan we niet wekken. Maar je wordt er vast beter in.

Het zou mooi zijn als je daardoor met (iets) meer plezier, energie en voldoening je werk gaat doen. Als dat lukt, is dat overigens helemaal jouw verdienste. Echt, overschat dit boek niet. Er staan geen panklare antwoorden, *how to*-methodes, toverformules of stappenplannen in. Dit boek staat vol met vragen. Misschien komen er ook antwoorden, maar dat is niet eens zo belangrijk. Zoeken is vaak interessanter dan vinden. Elk hoofdstuk in dit boek begint daarom met de woorden

‘Moet ik’, in de vorm van een vraag. Hopelijk krijg je na of tijdens het lezen de handigheid om nieuwe ‘Moet ik’-vragen te verzinnen voor de uitdagingen in je werk. Schrijf ze op. Denk erover na. Ga erover in gesprek met jezelf – of met een ander. Als je in gesprek raakt met iemand die je vertrouwt en respecteert, gebeurt er iets. Vaak kan een ander verrassend rake dingen over jou zeggen. Zoals jij juist bij een ander weer helder ziet wat er aan de hand zou kunnen zijn. Neem er de tijd voor. Gebruik als begin van een gesprek bijvoorbeeld een vraag die begint met ‘Moet ik’, zoals we in dit hele boek doen.

Inspiratie komt uit boeken, antwoorden komen uit jezelf. *Loswerken* geeft je hopelijk stof tot nadenken. Neem er wel de tijd voor. Het is juist zo nodig om bewust tijd te maken en te vertragen. Stil te staan. Anders is er nooit tijd om tot jezelf te komen. Dan moet er alweer zoveel. Waarom is die tijd voor reflectie dan zo belangrijk? Tijdens het schrijven kregen we het idee dat *Loswerken* verrassend genoeg niet alleen gaat over ‘loslaten’ maar juist ook over zoeken naar structuur en houvast. De grens tussen werk en privé wordt door alle mobiele communicatiemiddelen steeds kleiner: de grens in je leven tussen offline en online vervaagt. Alles en iedereen is altijd beschikbaar, en er zijn keuzemogelijkheden in overvloed. Des te belangrijker is het om houvast te vinden – in jezelf. Eigen ankers: wat vind ik zelf, wat wil ik zelf, waar ga ik in mee, tot hoe ver, waar ligt mijn grens? Het is dankzij social media als Twitter, Facebook en LinkedIn makkelijker dan ooit om jezelf te vergelijken met anderen. Daarom is het juist zo belangrijk om houvast in jezelf te vinden in plaats van bij anderen. Los is niet losgeslagen. Eigen vrijheid heeft ook een anker nodig.

Wat tot slot ook nodig is: optimisme. Onverstoorbaar doorgaan. En dat lukt niet elke dag. Houd toch vertrouwen in jezelf, kijk met een zekere mildheid terug op de dag. Zie het goede in jezelf en het goede

in de mensen om je heen. Heb geduld en probeer frustraties te overwinnen. Ook tegenslag is soms leerzaam of brengt je weer op andere ideeën. Er is moed voor nodig om vragen te stellen en soms de discussie op te zoeken (of blijmoedig uit de weg te gaan als dat zinvoller is). Leg je er niet te makkelijk bij neer 'dat het nu eenmaal zo gaat'. Want wie bepaalt dat dan? Er is vasthoudendheid voor nodig. Makkelijker wordt het niet, wel leuker. Klagen is misschien wel even lekker, maar je bereikt er vaak niets mee. Een positieve kijk is uiteindelijk de enige optie als je verder wilt, zowel op het werk als in het leven.

Loswerken is een idealistisch boek, geschreven voor (en door) idealistische mensen die positief in de wereld staan, ambities hebben, het goed willen doen en iets willen betekenen voor anderen. Hopelijk helpt het je. Hopelijk sterkt het je.

Haal de moet eruit.
Houd de moed erin.

Laten we iets
losmaken.

Moet ik dan anarchistisch worden?

Oké, loswerken dus. Maar, los waarvan?

Los van kantoorgedoe en vergader- en overlegleed. Los van systemen en regels en formele wegen die niet productief zijn en waar iedereen een hekel aan heeft.

Los van het idee dat alles doelgericht, gepland en uitgestippeld moet zijn.

Los van het idee dat geld de belangrijkste (of zelfs enige) reden is om te werken.

Los van de klok. Los van de agenda en planning als dwingend en allesbepalend fenomeen. Los van de onnodige haast, in staat om weer de tijd te kunnen nemen en aandacht te hebben. Los van het idee dat alles tegelijk en altijd direct moet. Eén ding goed doen geeft dubbel zoveel voldoening als twee dingen half.

Los van de heersende opvattingen dat groei altijd goed is en dat meer altijd beter is. Los van de gedachte dat efficiency te maken heeft met schaalgrootte en ‘meer doen in minder tijd’.

Los van altijd ambitieus moeten zijn en carrière moeten maken. Los van het idee dat persoonlijke ontwikkeling altijd volgens planning moet verlopen.

Los van dat kritische stemmetje vanbinnen dat vindt dat het nooit goed genoeg is en waarvoor het altijd perfecter kan. Los ook van het vergelijken met anderen. Los van het idee dat alles moet lukken *on the road to success*.

Los van het idee dat je aan ieders verwachtingen moet voldoen en het iedereen naar de zin moet maken. Los van dat je overal ja tegen moet zeggen, dat je hárd moet hollen om gewaardeerd te worden, dat je vooral geen watje moet zijn, niet moet zeiken, vrolijk moet blijven lachen en vooral moet doorgaan.

Los van het idee dat je vooral mee moet doen met hoe het hoort, los van alles wat werk nodeloos ingewikkeld maakt. Los van het meedoen om het meedoen.

Los van het idee dat zzp'ers het alleenrecht op zelfstandigheid hebben (alsof je in loondienst ónzelfstandig bent).

Los van die meetlat waarlangs je jezelf legt en waardoor jezelf de vraag stelt: hoe doe ik het ten opzichte van anderen?

Los van het idee dat het allemaal toch geen zin heeft wat je doet. Dat het allemaal geen fluit uitmaakt. Dat je toch geen invloed hebt en in je eentje niets kan veranderen. Los van het gevoel van machteloosheid, onverschilligheid, verzuring en cynisme. Los van 'het zal mijn tijd wel duren'.

Los van het idee dat anderen het voor je gaan oplossen. Organisaties, coaches, instituten, besturen, managementteams. Je baas. Los van de afwachtende houding.

Los (of in elk geval iets lossier) van al die vastgeroeste ideeën, zelfgelegde beperkingen en verwachtingen (of van wat je denkt dat anderen van je verwachten). Los van wat anderen denken (of van wat jij denkt dat anderen denken). Los van wat anderen zeggen, bepalen, doen, willen.

Hoewel. Los? Niet meteen helemaal los. Iets lossier dan gisteren is ook al mooi: iets vrijer, iets onafhankelijker. Lossier van wat knelt, remt of je tegenhoudt te doen wat je belangrijk vindt. Laat het idee dat je nu meteen alles moet loslaten maar als eerste los. Je bent niet in één keer helemaal los. Jezelf loswerken, jezelf losmaken, loslaten, is een proces, zoals dat zo fraai heet. Je doet het helemaal zelf, en het gaat stap voor stap. Dat klinkt misschien nogal gewoontjes en weinig spectaculair. Geen radicaal adieu tegen ‘de vervloekte westerse consumptiemaatschappij’? Geen vlucht uit ‘deze op hol geslagen samenleving’? Nee. Waarom zou je? Er is veel goeds hier om ons heen. Houd de moed erin en blijf jezelf gewoon afvragen: hoe kunnen we er wat van maken? Aan de slag. ‘Burgers van stavast’ noemde de Trendrede 2012 (een soort alternatieve troonrede, zie www.trendrede.nl) de mensen die er het beste van maken en het heft in eigen hand nemen. ‘Ik zeg wat ik hoop en doe wat ik kan’ is het typerende adagium volgens de schrijvers van de Trendrede. Voor mensen die naar eigen mogelijkheden blijven zoeken, bedacht ik een aantal jaren geleden de term ‘stille rebel’. Ik koester deze term nog steeds. Sterker nog, ik ben al heel wat stille rebellen tegengekomen. Een stille rebel is niet herkenbaar aan een hoofdband, trompetgeschal of wapengekletter. Het is een vrijheidsstrijder, maar zonder brandende autobanden en barricades. Stille rebellen zijn over het algemeen aardige, gemotiveerde en enigszins bescheiden mensen. Zoekend misschien, maar wel vastbesloten om het heft in eigen hand te nemen. Een stille rebel vraagt zich af: hoe wil ik mijn werkend bestaan doorkomen? Waar ga ik

mijn tijd en energie aan besteden? ‘*Change what you can’t accept, accept what you can’t change,*’ las ik ooit eens ergens op internet. Het zou een motto van een stille rebel kunnen zijn: gooi overboord wat afleidt en je niet blijkt te brengen waar je heen wilt. Een stille rebel is niet zozeer ergens tegen, maar vooral ergens vóór: iets moois en/of nuttigs maken, aandacht geven aan patiënten, leerlingen iets bijbrengen, iets betekenen voor burgers, klanten verder helpen, iets toevoegen aan de maatschappij. Iets wat zin heeft en je leven zin geeft.

Er is goed nieuws, want de stille rebel heeft de wind mee. Of de tijdgeest, net hoe je het wilt noemen. Plaatsonafhankelijk werken, thuiswerken, Het Nieuwe Werken. Onder de noemer sociale innovatie gebeurt een hoop op het gebied van dynamisch managen, flexibel organiseren, werktijdenbeleid, verzuimpreventie en slimmer werken. Communicatietechnologie – af en toe gekmakend – biedt ook weer kansen voor je onafhankelijkheid. Een groeiend legioen zzp’ers en een misschien nog wel groter legioen mensen dat overweegt voor zichzelf te beginnen. Er zijn netwerken om je bij aan te sluiten, en genoeg middelen om te communiceren, samen te werken en kennis te delen. De roep om ontmanagen, zelfsturing en resultaatverantwoordelijke eenheden klinkt steeds luider. Er hangt verandering in de lucht, wereldwijd.

Ons land zakt op de internationale ranglijsten als het om innovatie en dergelijke gaat. ‘Er moet gewoon harder gewerkt worden,’ hoorde ik iemand in het journaal zeggen. Zou kunnen. Maar dan toch niet harder op dezelfde manier? Het is tijd om los te komen van oude gewoontes, overtuigingen, ideeën, niet-productieve processen en werkwijzen. Innovatie begint maar voor een deel met investeringen in *research & development*, en voor driekwart met de inzet van mensen. Leuk om te weten en het verrast je waarschijnlijk niet. Je wist al

dat verandering vandaag begint, bij jezelf. Dat is waarschijnlijk ook de reden dat je dit boek in je handen hebt. Neem de tijd, blijf je gezonde verstand gebruiken, blijf vragen stellen, denk na en raak in gesprek met anderen. Vind uiteindelijk houvast in jezelf.

Stel je ervoor open en ontdek dat er veel meer stille rebellen zijn dan je had gedacht. Stille rebellen zijn overal. Misschien zijn we zelfs wel in de meerderheid.